

Онаць О. М.,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка відділу економіки та управління загальною середньою освітою, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Топузов М. О.,
кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник відділу економіки та управління загальною середньою освітою, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Практика реалізації державно-громадського управління в опорних закладах освіти

Законом України «Про освіту (2017) державно-громадське управління у сфері освіти трактується як «взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти». У законі визначено правомочність утворення репрезентативних громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства та сутність громадського самоврядування. У закладі освіти органи громадського самоврядування створюються – за ініціативою учасників освітнього процесу. Отже, громадсько-громадське управління за своїм змістом має бути демократичним і перетворює опорний заклад освіти в демократичний суспільний інститут [1, статті 28, 39, 70]. «Опорний заклад освіти - це заклад загальної середньої освіти, що має зручне розташування для підвезення дітей з інших населених пунктів, забезпечений кваліфікованими педагогічними кадрами, має сучасну матеріально-технічну і навчально-методичну базу та спроможний забезпечувати на належному рівні здобуття профільної освіти». Освітні округи: сукупність закладів освіти (їхніх філій), у тому числі закладів позашкільної освіти, закладів культури, фізичної культури і спорту - забезпечують доступність освіти для осіб, які проживають на відповідній території [2]. Вивчення та критичний аналіз практики реалізації державно-громадського управління в опорних закладах освіти в умовах децентралізації управління освітою та об'єднаних територіальних громад здійснювався в експериментальних закладах та установах відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України та під час засідань Всеукраїнського клубу «Директор школи», конференцій, семінарів, нарадконсультацій з керівниками експериментальних закладів відділу із застосуванням розробленої доктором педагогічних наук, професором, Л. Калініною методики та відомих методів опитування респондентів (наповнених авторським змістом). Найбільш результативними були інтерв'ю і письмове особистісне анкетування, а також застосування таких методів, як: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА 28–29 травня 2020 року 144 спостереження в реальних умовах за управлінською діяльністю керівництва закладів освіти, вивчення документації, експериментування, дискурс-аналіз

та контент-аналіз, метод інтерпретацій, інтерв'ю, анкетування, бліц-опитування, моделювання тощо. Це дозволило отримати широкий спектр інформаційно значимого смислового матеріалу, вивчити думки, критичні висловлювання, міркування, власні позиції респондентів, характеристику інтеграцій управлінського процесу та його особливостей в умовах децентралізації та забезпечення державно-громадського управління. А також серйозні проблеми у цьому процесі. Окреслимо найвагоміші: із запровадженням організаційної децентралізації управління освітою для ефективного забезпечення життєздатності опорного закладу освіти та активної участі органів громадського самоврядування не розроблено нормативних документів щодо функцій та обов'язків цих ланок управління закладом; покладання на опорні заклади освіти та керівників ОЗО значних додаткових функцій внаслідок децентралізації управління, загострило проблему розподілу та узгодження зв'язків між органами місцевого самоврядування, органами самоуправління, що представлені громадськими структурами та державною ланкою управління опорним закладом освіти; розвиток автономії опорного закладу, зростанням рівня академічної та фінансової свободи загострює проблему готовності керівників до втілення фінансових механізмів, що потребує їхньої спеціальної підготовки, оволодіння компетентностями сучасних менеджерів і лідерів. Вибірка для здійснення дослідження становила 185 респондентів, що брали участь в опитуванні, яке презентоване учасниками освітнього процесу (керівниками, вчителями, учнями, батьками): 35 директорів закладів освіти як опорних, так і тих, що не мають такого статусу, але планують його отримати після завершення адміністративно-територіальної реформи; а також 55 педагогів, 48 учнів, 47 - батьків, що взяли участь в опитуванні. На запитання: «Школа в демократичному суспільстві – це школа, де учні де вчителі, де керівники», респонденти надали досить повні відповіді, серед яких провідною була думка, що учні – активні учасники освітнього та управлінського процесів; вчителі – партнери учнів та батьків; керівники – поважають права учнів, колег, батьків, колегіально ухвалюють рішення; члени місцевої громади та різних установ, беруть участь у плануванні та управлінні школою на партнерських засадах тощо. Але, як свідчать відповіді респондентів, створення переважної більшості опорних закладів освіти було ініційовано радою районної державної адміністрації (68,2%), директорами шкіл (10,5%), радою об'єднаної територіальної громади (5,2%), педагогічною радою школи (5,3%). Тобто, монополює держава, думка громадськості враховується мало. Крім того, 59,9% керівників визначають управління у сфері освіти як адміністративно-командне з жорсткою управлінською вертикаллю. Підтверджує небажання чиновників передавати владу і такий показник. Станом на перше квітня 2020 року із 887 опорних закладів освіти в ОТГ передано тільки 443. 7844 закладів загальної середньої освіти (543,2%) знаходяться у підпорядкуванні РДА, 6634 (45,8%) - у підпорядкуванні ОТГ. У комунальну власність органів місцевого самоврядування прийнято тільки 737 із 4290 закладів освіти. Разом із тим нами виявлено такі тенденції:

децентралізація управління у сфері освіти, розвиток місцевого самоврядування спонукають до якісних змін в організації управління опорним закладом освіти, тобто забезпечення повноцінного державно-громадського управління, делегування повноважень. До цього спонукає посилення уваги батьків до результатів діяльності закладу освіти – 56,5%; зростання потреб в автономії освітнього закладу ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА 28–29 травня 2020 року 145 – 48,8 %; підвищення конкурентоздатності випускника – 67,4 %; підвищення уваги громади до якості освіти – 35,2 %; зростання функцій опорного закладу освіти – 23,5 %; розширення партнерства та взаємодії закладу – 32,5 %; зростання відповідальності всіх учасників освітнього процесу за результати освіти – 43,20 %; посилення зав'язків з органами місцевого самоврядування, іншими інституціями – 56,8 %; зростання впливу регіонального чинника на діяльність закладу освіти – 48,2 %; зміни в нормативно-правових документах про освіту – 58,9%. Отже, можемо зробити такі висновки: організаційна структура державно-громадського управління опорного закладу освіти як активної відкритої соціально-педагогічної системи може бути варіативною за структурними компонентами залежно від складу від регіональних та місцевих особливостей, але має інтегровану структуру з децентралізацією процесу управління і прийняття управлінських рішень, максимально чітко визначеними і розмежованими функціями та допустимою передачею управлінських повноважень громадським структурам, відповідальністю у межах повноважень; організаційно-педагогічні засади та зміст державногромадського управління опорним закладом освіти полягає у конструктивній партнерській взаємодії державних органів, громадських об'єднань та організацій, які сприяють гармонізації, гуманізації та громадсько-правовому закріпленню різноманітних організаційно-правових форм взаємодії суб'єктів освітнього та управлінського процесів; широкому залученні до співпраці та партнерської співпраці юридичних та фізичних осіб на взаємовигідних умовах; за сучасних умов державно-громадське управління потребує значно активніших людей та інституцій, які спроможні здійснювати прогресивні зміни і на державному рівні, і на рівні закладу освіти, конкретного громадянина України, і на рівні зовнішнього середовища мікрорайону школи, і місцевої спільноти шляхом розроблення нових моделей закладів освіти та управління ними на демократичних засадах теорії активних систем.

Ключові слова: державно-громадське управління, опорний заклад освіти, громадські структури, дослідження, респонденти.

Список літератури

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР) 2017, № 38-39, ст.380 (статті 28, 39,70).

2. Про затвердження Положення про освітній округ і опорний заклад освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2019 р. № 532. Режим доступу: Zakon.rada.gov.ua .

3. Калініна Л. М. Державно-громадське управління опорними закладами освіти на довірчо-демократичних засадах. Новини науки: дослідження, наукові відкриття, високі технології: збірник наукових праць «ЛОГОΣ» з матеріалами міжнародної науковопрактичної конференції (м. Харків, 31 березня, 2019 р.). Харків : ГО «Європейська платформа», 2019. Т. 4. С. 82–84. URL. Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/715635/> .

4. Онаць О. М., Островерхова Н. М., Попович Л. М., Шевцов М. Г. Громадсько-активні школи: управління та механізми розвитку: практичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2019. 96 с. URL. Режим доступу : https://lib.iitta.gov.ua/718247/1/19_04.pdf .

5. Калініна Л. М., Онаць О. М., Топузов М. О. Проблеми створення й розвитку опорних закладів освіти. Прикладні наукові розробки та теоретичні дослідження XXI століття : збірник наукових праць «ЛОГОΣ» з матеріалами міжнародної науково-практичної конференції (15 квітня 2019, м. Вінниця). Вінниця : ГО «Європейська платформа», 2019. Т. 2. С. 58–65. URL. Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/716003/> .